

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ОСОБИСТІСНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЮНАКІВ

УДК: 159.922.8

Ляц Оксана Павлівна

Кандидат психологічних наук, доцент, докторант лабораторії сучасних інформаційних технологій Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, м. Київ (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1317-4398>

Анотація. У роботі висвітлено особливості емоційного інтелекту юнаків та особливості взаємозв'язку емоційного інтелекту з особистісними та комунікативними властивостями. Емоційний інтелект розуміють як здатність розуміти ставлення особистості, репрезентовані в емоціях, та керувати емоційною сферою на основі інтелектуального аналізу і синтезу; емоційний інтелект розуміють як здібності до розуміння своїх і чужих емоцій та управління ними. Проведено дослідження взаємозв'язку емоційного інтелекту з характерологічними рисами особистості та її комунікативними властивостями. Виявлено низький рівень міжособистісного, внутрішнього особистісного емоційного інтелекту, керування та розуміння емоцій. Досліджено залежний та агресивний тип спілкування юнаків. Найбільш вираженими виявилися такі типи акцентуації як: гіпертимний, циклоїдний, лабільний і астено-невротичний.

Ключові слова: емоційний інтелект, особистісні властивості, акцентуації характеру, комунікативні здібності, спілкування, юнацький вік.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Рання юність – особливий віковий період у житті людини, перед яким постають проблеми, пов'язані з професійним визначенням і становленням, подальшим розвитком самосвідомості, а також міжособистісних стосунків.

Завдяки розвитку мислення в ранній юності відбуваються якісні зміни у розвитку мовлення. Цьому сприяють також засвоєння змісту навчального матеріалу, читання художньої літератури й усне спілкування. У молоді удосконалюються усне й писемне, діалогічне й монологічне мовлення. Постійна пізнаваль-

на діяльність вимагає досконалого володіння навичками внутрішнього мовлення, яке стає формою існування мислительних дій. Здійснюється перехід від розгорнутого до стислого внутрішнього мовлення.

Юнаки опановують норми літературної мови, прагнуть до вдосконалення мовлення, зокрема виразності і точності, лаконічності у висловлюванні думки. Одні з них пишуть вірші, ведуть щоденники. У ранньому юнацькому віці мовлення ускладнюється за змістом і структурою, розширюється активний і пасивний словники, формується вміння точно висловлювати абстрактні поняття, користуватись усним мовленням як засобом спілкування [14].

Однак деякі представники раннього юнацького віку ще відчувають труднощі у висловлюванні думки, що є наслідком їх недостатньої мовленнєвої підготовки. Мова і мовлення є одним із компонентів і знарядь інтелекту, які забезпечують усвідомлення процесів відображення і ментального моделювання, можливість обміну ментальними моделями в спільній діяльності шляхом діалогу. Думка, за Л. Виготським, здійснюється в слові, однак останнє не збігається з думкою, тому що не збігаються одиниці мислення і мовлення. Те, що в думці міститься симультанно (тобто одночасно), у мовленні розгортається суксесивно. Взаємодія мислення і мовлення в інтелекті характеризується постійними переходами суксесивності в симультанність і навпаки, відпо-

відними динамічними перетвореннями ментальних моделей світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний аналіз проблеми взаємозв'язку емоційного інтелекту та особливостей спілкування юнаків засвідчив, що на сьогоднішній день не існує єдиної позиції щодо розуміння поняття «емоційний інтелект, його структурних компонентів [1; 4]. Так, одні вчені під емоційним інтелектом розуміють здатність розуміти ставлення особистості, репрезентовані в емоціях, та керувати емоційною сферою на основі інтелектуального аналізу і синтезу. Інші – здібності до розуміння своїх і чужих емоцій та управління ними [2].

Вивченню емоційного інтелекту як сукупності чинників, що дозволяють особистості відчувати, утримуватися від фрустрації, регулювати настрій і мотивувати себе, контролювати імпульсивні прояви, добиватися успіху присвячені праці Д. Гоулмана, який виявив зв'язок між емоційним інтелектом і соціальним успіхом [13]. Р. Бар-Он вивчав емоційний інтелект як сукупність некогнітивних, емоційних здібностей, особистих і соціальних, що впливають на здатність людини продуктивно долати тиск і вимоги навколишнього світу. Таким чином, емоційний інтелект у зарубіжній психології розглядається як здатність до розпізнання, розуміння емоцій і управління ними, при цьому маються на увазі як власні емоції суб'єкта, так і емоції інших людей (J. D. Mayer); вивчається в аспекті успішності

життєдіяльності людини (D. Goeman) [3].

У вітчизняній науці в дослідженнях Г. Гарскової (1999 р.), яка розуміла емоційний інтелект як здатність усвідомлювати відносно особистості, що репрезентовані в емоціях, а також управляти усією емоційною сферою на основі їх інтелектуального аналізу і синтезу. Вчена вважала, що необхідною умовою емоційного інтелекту є розуміння емоцій суб'єктом, а кінцевим продуктом такої здібності є прийняття рішення на основі відображення та осмислення емоцій, що диференціюють події з наявним особистісним змістом [6].

Американський журналіст та психолог Д. Гоулмен в книзі «Emotional Intelligence» (1995 р.) визначив емоційний інтелект як спроможність осягати власні та чужі почуття, мотивувати себе та інших, управляти емоціями як наодинці з самим собою, так і в оточенні інших. Вчений спираючись на матеріали психологічних досліджень та низки опитувань довів, що життєвий успіх залежить не стільки від загального інтелекту - IQ, скільки від здібностей управляти своїми емоціями, власне рівнем сформованості EQ [11].

На думку О. Філатової (2000 р.) емоційний інтелект забезпечується самоконтролем, який полягає в умінні «дозувати» емоції, та виявляється у сфері спілкування, що неодмінно вимагає наявності емпатії [2].

Російський вчений Д. Люсін (2004 р.) запропонував трактувати емоційний інтелект як сукупність здібностей до розуміння своїх й

чужих емоцій та управління ними. Вчений стверджує, що емоційний інтелект краще трактувати через когнітивну здібність, і не включати до його складу особистісні якості, які можуть сприяти чи перешкоджати розумінню емоцій, не будучи структурними одиницями останнього [11].

Г. Бреслав зазначав, що емоційні явища регулюються й опосередковуються особистістю, вказуючи на наявність комплексу індивідуальних здібностей та рис, які можуть відповідати за вплив емоційних явищ на весь процес пізнання й поведінку людини [2].

Автор рівневої моделі емоційного інтелекту Е. Носенко (2000 р.) дає пояснення емоційного інтелекту через поняття «розумність», оскільки «розумність не тільки підіймає нас над нашими пристрастями та слабкостями, а й допомагає скористатися нашими перевагами, талантами та чеснотами» [1].

Е. Носенко та І. Аршава (2011 р.) встановили вірогідне існування впливу емоційного інтелекту на успішність вирішення головних життєвих завдань особистості, а саме: забезпечення власного суб'єктивного благополуччя; самовдосконалення як засіб повного розкриття особистісного потенціалу; підтримування доброзичливих стосунків, що є передумовою суб'єктивного, психологічного і соціального благополуччя; праця як засіб забезпечення добробуту і здійснення самореалізації особистості [1].

В. Юркевич (2005 р.) визначив емоцій-

ний інтелект як групу розумових здібностей, які допомагають сприйняти та зрозуміти власні почуття, а також почуття інших людей, що веде до здатності регулювати почуття. Важливими є обидві сторони емоційного інтелекту - розуміння емоцій за допомогою інтелекту й забезпечення продуктивних складових інтелекту (творчість, інтуїція) за допомогою емоцій [3].

Д. Карузо (2004) наголошував на важливості розуміти, що емоційний інтелект не є протилежністю загальному інтелекту, а виступає лише унікальним перетином обох процесів [4].

Вчені П. Селовей Дж. Мейер (1990) застосували розуміння емоційного інтелекту для позначення міри розвитку людських якостей - самосвідомості, самоконтролю, мотивації, вміння ставити себе на місце інших людей, співпраці з ними та налагоджування взаєморозуміння з іншими [7]. В такому контексті емоційний інтелект виступає сукупністю загальних здібностей особистості, взаємопов'язаних чотирьох навичок, таких як: усвідомлення своїх емоцій, вміння визначити, яку емоцію відчуваєш в даний момент часу, визначити, з яких базових емоцій складається емоція; вміння управляти власними емоціями (змінювати інтенсивність емоцій), визначити джерело та причину їх виникнення, ступінь корисності; розуміння емоцій інших людей, визначення емоційних станів за їх вербальними й невербальними проявами; управління

емоціями інших людей, цілеспрямована дія на емоції. При цьому вченими зроблено узагальнення щодо визначення емоційного інтелекту. Емоційний інтелект - це здібність особистості адекватно сприймати, оцінювати та виражати емоції; здатність індивіда породжувати почуття, коли вони сприяють мисленню, розуміти емоції та знання, що стосуються емоцій, а також здібність людини регулювати емоції, сприяючи власному емоційному та інтелектуальному зростанню [3].

Отже, емоційний інтелект представляє собою важливу інтегральну характеристику особистості, яка реалізується в здібностях людини розуміти емоції, узагальнювати їх зміст, виокремлювати в міжособистісних відносинах емоційний підтекст, регулювати емоції таким чином, щоб сприяти за допомогою позитивних емоцій успішній когнітивній пізнавальній діяльності та долати негативні емоції, що заважають спілкуванню чи загрожують досягненню індивідуального успіху [9].

Аналіз наукових джерел з проблеми дослідження показав, що у психологічній науці низка близьких за значенням термінів, пов'язаних з поняттям «емоційний інтелект», зокрема: «емоційна розумність» (Е. Носенко), «емоційне самоусвідомлення» (О. Власова), «емоційне мислення» (О. Тихомиров), «емоційна грамотність» (К. Стайнер), «емоційна обдарованість» (Д. Гоулман), «емоційна культура» (Л. Нікіфорова), «емоційна зрілість» (А. Ребер), зокрема по

відношенню розвитку особистості в юнацькому віці [5]. Адже юність – це відповідальна сходинка на шляху до встановлення справжньої соціально-психологічної незалежності в усіх життєвих сферах, у моральних, політичних поглядах і судженнях, у фінансовому, матеріальному становищі, самозабезпеченні. Юність виступає як своєрідна метаморфоза в психіці людини, що пов'язана з усвідомленням багатьох протиріч в житті, раніше недоступних підлітку: протиріч, пов'язаних з цінностями, нормами і мораллю, справедливістю і правом, здатністю і можливостями, ідеалами і реальністю, ставленням до себе і оточуючих. Ставлення до себе, або самоставлення, є одним з основних конструктів, що остаточно формується в юнацькому віці. Визначаючи даний конструкт, І. Чеснокова описує його як особливий вид емоційного переживання, пов'язаного з власним ставленням особистості до того, що вона знаходить, дізнається і розуміє стосовно самої себе. При цьому емоційне переживання розуміється як внутрішня динамічна, рухлива основа, за допомогою якої індивід усвідомлює ціннісний зміст персонального ставлення до себе.

Формулювання цілей статті: є теоретико-емпіричне дослідження особливостей емоційного інтелекту та особистісних властивостей юнаків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичний аналіз проблеми взаємозв'язку емоційного інтелекту і особливос-

тей спілкування підлітків показав, що на сьогоднішній день не існує єдиної позиції щодо розуміння поняття «емоційний інтелект, його структурних компонентів. Так, одні вчені під емоційним інтелектом розуміють здатність розуміти ставлення особистості, репрезентовані в емоціях, та керувати емоційною сферою на основі інтелектуального аналізу і синтезу. Інші – здібності до розуміння своїх і чужих емоцій та управління ними.

Емоційний інтелект представляє собою важливу інтегральну характеристику особистості, яка реалізується в здібностях людини розуміти емоції, узагальнювати їх зміст, виокремлювати в міжособистісних відносинах емоційний підтекст, регулювати емоції таким чином, щоб сприяти за допомогою позитивних емоцій успішній когнітивній пізнавальній діяльності та долати негативні емоції, що заважають спілкуванню чи загрожують досягненню індивідуального успіху [8, с. 327].

Емпіричне дослідження проводилось на базі Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського та Вінницької філії Київського Інституту Бізнесу та Технологій (КІБІТ). В дослідженні прийняло участь 260 осіб віком від 16-18 років.

У процесі дослідження скористалися такими методиками: опитувальник емоційного інтелекту «ЕМІН» Д. В. Люсіна [7], тест комунікативних умінь Л. Міхельсон, адаптація Ю. З. Гільбуха [11]; психохарактерологічний діагностичний опитувальник А. Є. Лічко

[11].

Аналізуючи визначення інтелекту, ми звернулися спочатку до найбільш поширеного його визначення Д. Векслером: «інтелект - це сукупність здібностей, або глобальна здатність індивідуума, діяти цілеспрямовано, мислити раціонально і ефективно спілкуватися з оточенням» [10].

Поділяючи думку Дж. Мейєра, що це визначення є досить широким, ми спробували у подальшому аналізі інтегрувати основні положення у такому формулюванні: інтелект - це загальна здатність раціонально мислити і адаптуватися до змін навколишнього середовища. При такому визначенні поняття інтелекту набуває більшу визначеність, однак продовжує залишатися широким [14].

В процесі виконання методики «Опитувальник емоційного інтелекту «ЕМІН»» (Д. В. Люсін) було виявлено, що за шкалою «Міжособистісний інтелект» 28,5% досліджуваних мають високі показники. Це вказує на здатність досліджуваних розуміти і керувати емоціями інших людей. Середній рівень розвитку міжособистісного інтелекту виявлено у 40% досліджуваних. У 31,5% досліджуваних виявлено низький рівень міжособистісного інтелекту, що вказує на низьку здатність досліджуваних розуміти і керувати емоціями оточуючих.

За шкалою «Внутрішньо-особистісний інтелект» виявлено, що 26% досліджуваних мають високі показники, що вказує на їх здат-

ність керувати і розуміти власні емоції. Середній рівень прояву внутрішньо-особистісного інтелекту виявлено у 43% досліджуваних. Низький рівень прояву внутрішньо-особистісного інтелекту виявлено у 31%, що вказує на низьку здатність розуміти і керувати власними емоціями. Показники міжособистісного та внутрішньо-особистісного емоційного інтелекту юнаків представлені на рисунку 1.

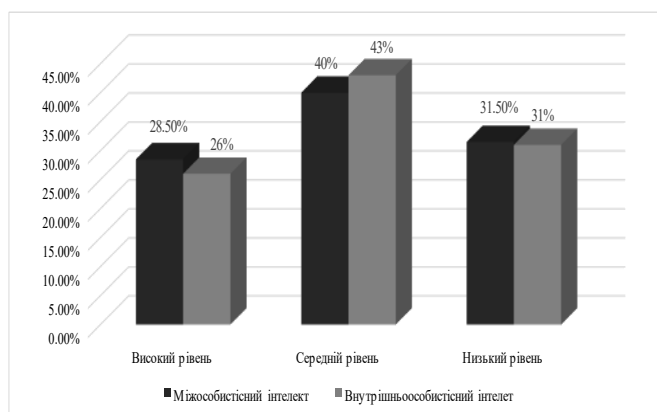

Рис.1. Показники міжособистісного та внутрішньо-особистісного емоційного інтелекту юнаків (за методикою Д. В. Люсіна)

Рис.1. Показники міжособистісного та внутрішньо-особистісного емоційного інтелекту юнаків (за методикою Д. В. Люсіна)

За шкалою «Розуміння емоцій» 26,4% досліджуваних отримали високі показники, що вказує на їх здатність розуміти свої емоції і емоції інших людей. У більшості досліджуваних виявлений середній рівень розуміння емоцій (40%). У 33,6% досліджуваних виявлений низький рівень розуміння власних і чужих емоцій.

За шкалою «Керування емоціями» у

25,6% досліджуваних виявлені високі показники, що вказує на здатність досліджуваних керувати власними емоціями і емоціями інших людей. Середній рівень прояву цієї здатності виявлений у 39,8% досліджуваних. Низький рівень розвитку здатності керувати власними емоціями виявлений у 34,6% досліджуваних. Це вказує на те, що досліджуваним важко керувати власними емоціями і емоціями інших людей. Показники розуміння і керування емоціями юнаків представлені на діаграмі на рисунку 2.

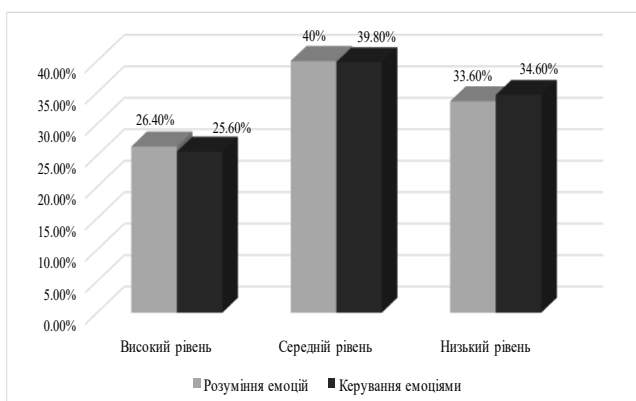

Рис. 2. Показники розуміння і керування емоціями у юнаків (за методикою Д. В. Люсіна)

В процесі виконання тесту комунікативних умінь (Л. Міхельсон, адаптація Ю. З. Гільбуха) було виявлено, що 38% досліджуваних виявлений залежний тип спілкування. Це вказує на те, що досліджувані схильні піддаватися впливу оточуючих, особливо однолітків, рівень критичності у них досить низький, вони як правило не здатні відстоювати власну позицію.

Компетентний тип спілкування виявлений у 26,4% досліджуваних, що вказує на здатність протистояти впливу, відстоювати власну позицію, враховувати особливості співрозмовника. Досліджувані з компетентним типом спілкування здатні відстоювати свою позицію.

Агресивний тип спілкування виявлений у 35,6% досліджуваних, що вказує на їх нетерпимість до оточуючих в процесі спілкування, їм властива критичність, яка часто немає об'єктивного підґрунтя, вони досить агресивно налаштовані до оточуючих, їм важко керувати і розуміти власні емоції і емоції інших людей. Спілкування досліджуваних з агресивним типом наповнене конфліктністю. Показники типів спілкування юнаків представлені на діаграмі на рисунку 3.

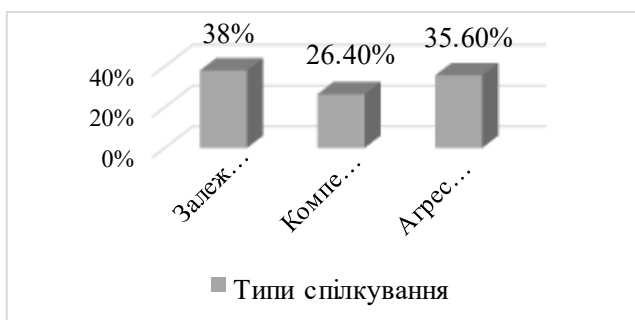

Рис. 3. Показники типів спілкування юнаків (за методикою Л. Міхельсона, адаптація Ю. З. Гільбуха)

В процесі виконання методики «Психохарактерологічний діагностичний опитувальник» (А. Є. Лічко) було виявлено, що 38% досліджуваних мають гіпертимний тип акцентуації. Для представників цього типу акцентуації характерна висока контактність, ба-

лакучість, жвава жестикуляція, постійно гарний настрій, що лише зрідка затьмарюється спалахами агресії у відповідь на протидію оточенню.

Часто виявляють ініціативність й оптимістичність, жагу до діяльності, спілкування, вражень і розваг, тенденцію до лідерства, що звичайно підкріплюється наявністю організаторських здібностей.

Найкращий спосіб поведінки з гіпертимом – включення його у цікаву і доступну для нього діяльність, краще – з відтінком лідерства: лаборант, староста тощо – з огляду на його інтелектуальні здібності, схильності.

Для адекватного розвитку характеру гіпертима небажані як умови бездоглядності, так і жорсткий контроль, проти якого вони зазвичай виявляють бурхливий протест.

Гіпертими можуть активно допомагати вчителю, бути лідерами у шкільних колективах, організаторами потрібних, корисних справ. їм імпонує, коли педагог ставиться до них доброзичливо, з повагою.

18% досліджуваних мають циклоїдний тип акцентуації характеру. Цей тип акцентуації характеру найчастіше спостерігається у старшому підлітковому та юнацькому віці. Йому притаманне періодичне (від кількох тижнів до кількох місяців) коливання настрою і життєвого тону. Так, у період підйому циклоїдним юнакам властиві риси гіпертидного типу, а потім настає період спаду настрою, різко знижується контактність, юнаки стають

небагатослівними, песимістичними, сумними, можуть на кілька днів впасти у субдепресію.

Циклоїди дуже вразливі до докорінної зміни життєвих стереотипів, постійного місця проживання і навчання, втрати друзів і близьких. Невдачі й дорікання оточення можуть поглибити субдепресивний стан, викликати гостру афективну реакцію та навіть спроби самогубства.

Лабільний тип акцентуації виявлений у 21% досліджуваних. Провідна риса представників цього типу — мінливість настрою, коли він змінюється занадто вже круто, а приводи для цього незначні. Часті зміни настрою поєднуються зі значною глибиною переживань, від чого залежать і самопочуття, й апетит, і працездатність, і бажання побути на самоті або, навпаки, поринути в гучну компанію. Ставлення до оточення або різко оптимістичне, або навпаки, песимістичне чи навіть відчужене. Такі юнаки дуже гостро, болісно переживають відторгнення емоційно значущих осіб, втрату близьких, вимушену розлуку з ними тощо.

Астено-невротичний тип акцентуації виявлений у 13% досліджуваних. Представникам астено-невротичного типу властива підвищена психічна і фізична стомлюваність, дратівливість, схильність до іпохондричності. Так, стомлюваність переважно виявляється при розумових заняттях, в ситуації спортивних змагань тощо, тоді як помірні фізичні навантаження переносяться краще.

Сенситивний тип акцентуації характеру виявлений у 6% досліджуваних. Для сенситивів властива низька контактність, вони альтруїстичні, співчутливі, віддають перевагу вузькому колу друзів, не часто конфліктують, у стосунках з іншими, зазвичай, займають пасивну позицію, образи тримають у собі, вміють радіти чужим досягненням, проте висока чутливість межує зі слізливістю, що може спровокувати напади на них невихованих або драгівливих людей. До опіки старших сенситиви ставляться терпимо, підпорядковуються їй, часто вважаються «домашніми дітьми».

У них рано формуються високі моральні й етичні вимоги до себе та оточення, тому однолітки нерідко жахають їх своєю грубістю, жорстокістю, цинічністю.

Почуття власної неповноцінності у сенситивних юнаків спричиняє в деяких випадках так звану реакцію гіперкомпенсації, коли вони шукають самоствердження саме там, де відчувають своє слабке місце. Так, боязкі і сором'язливі дівчата намагаються показати свою веселість і товариськість, а хлопці надягають на себе маску безцеремонності і зарозумілості, демонструють невластиву для них енергійність і волю.

Психостенічний тип акцентуації виявлений у 9% досліджуваних, що вказує на нерішучість досліджуваних, схильність до розумувань, тривожну надумливість, любов до самоаналізу, і легкість виникнення страхів, побоювань, дій, ритуалів, думок тощо.

Такі типи акцентуації як істероїдний і конформний виявлені у незначній кількості досліджуваних (по 3%). Варто зазначити, що шизоїдний і епілептоїдний тип акцентуації характеру на виявлений у жодного з досліджуваних. Показники типів акцентуації юнаків представлені на діаграмі на рисунку 4.

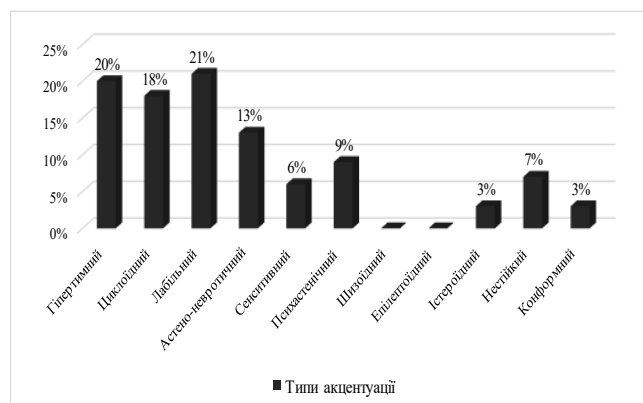

Рис. 4. Показники типів акцентуації юнаків (за методикою А. Є. Лічко)

З метою підтвердження взаємозв'язку емоційного інтелекту та особливостей спілкування юнаків застосовувалися методи статистичної обробки емпіричних даних.

Статистичний аналіз одержаних даних проводився за допомогою програми SPSS. Для підтвердження результативності емпіричного дослідження знайдемо величину нормованого відхилення r за формулою Пірсона.

$$r = \frac{n(\sum xy) - (\sum x)(\sum y)}{\sqrt{[n\sum x^2 - (\sum x)^2][n\sum y^2 - (\sum y)^2]}}$$

Де: n – кількість досліджуваних; x – результати однієї вибірки; y – результати другої вибірки.

Дослідження виявило наявність статистично значущого зв'язку ($r = 0,479$ при $p=0,05$) між шкалами «високий міжособистісний інтелект» і «компетентний тип спілкування». Це вказує на те, що при збільшенні здатності до розуміння і керування власними емоціями, зростає прояв компетентного типу спілкування. Окрім того, значущий статистичний зв'язок виявлений ($r = 0,394$ при $p=0,05$; $r = 0,224$ при $p=0,05$) між шкалами «Високий внутрішньо-особистісний емоційний інтелект», «компетентний тип спілкування», «агресивний тип спілкування» і «нестійкий тип акцентуації». Це вказує на те, що чим вищий рівень внутрішньо-особистісного емоційного інтелекту, тим вищий прояв компетентного типу спілкування; при зростанні прояву агресивного типу спілкування зростає прояв нестійкого типу акцентуації. Значущий статистичний зв'язок виявлений ($r = 0,494$ при $p=0,01$) між компетентним типом спілкування і сенситивним типом акцентуації. Це вказує на те, що при зростанні прояву одного показника зростає прояв іншого.

Зворотний статистично значущий зв'язок виявлений ($r = -0,494$ при $p=0,01$) між низьким рівнем керування емоціями і агресивним типом спілкування. Це вказує на те, що при зниженні здатності до керування емоціями зростає прояв агресивного типу спілкування. Зворотний статистично значущий зв'язок виявлений ($r = -,394$ при $p=0,05$) між низьким рівнем розуміння емоціями і залежним типом

спілкування. Це вказує на те, що при зниженні здатності до розуміння емоцій зростає прояв залежного типу спілкування.

Таким чином, можна констатувати, що між вказаними шкалами існує статистичний зв'язок

Висновки з даного дослідження. Теоретичний аналіз проблеми взаємозв'язку емоційного інтелекту і особливостей спілкування підлітків показав, що на сьогоднішній день не існує єдиної позиції щодо розуміння поняття «емоційний інтелект, його структурних компонентів. Так, одні вчені під емоційним інтелектом розуміють здатність розуміти ставлення особистості, репрезентовані в емоціях, та керувати емоційною сферою на основі інтелектуального аналізу і синтезу. Інші – здібності до розуміння своїх і чужих емоцій та управління ними.

Аналіз результатів дослідження вказаної проблеми засвідчив, що у значної кількості підлітків виявлений низький рівень міжособистісного, внутрішньо особистісного емоційного інтелекту, керування та розуміння емоцій. У значної кількості досліджуваних виявлений залежний та агресивний тип спілкування. Що стосується акцентуацій характеру, то найбільш вираженими виявилися такі типи акцентуації як: гіпертимний, циклоїдний, лабільний і астено-невротичний.

Вище описані результати дослідження вказують на те, що від рівня розвитку емоційного інтелекту залежать особливості спілку-

вання підлітків, зокрема тип і його продуктивність.

Перелік використаних джерел:

1. Андреева И.Н. О становлении понятия «эмоциональный интеллект» / И.Н. Андреева. // Вопросы психологии. – 2008. – №5. – С. 83 – 95.
2. Гарскова Г. Г. Введение понятия «эмоциональный интеллект» в психологическую теорию / Г. Г. Гарскова. // Тез. науч.-практ. конф. «Ананьевские чтения». – СПб.: Изд-во СПб. ун-та, 1999. – С. 25-26.
3. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект / Дэниел Гоулман. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА; Владимир: ВКТ, 2009. – 478 с.
4. Дерев'янку С. П. Актуалізація емоційного інтелекту в емоціогенних умовах / С. П. Дерев'янку // Соціальна психологія. – 2008. – № 1. – С.96-104.
5. Зарицька В. В. Теоретико-методологічні основи розвитку емоційного інтелекту у контексті професійної підготовки: монографія / В. В. Зарицька. – Запоріжжя: КПУ, 2010. – 304 с.
6. Ильин Е. П. Эмоции и чувства / Е. П. Ильин. – СПб: Питер, 2002. – 752 с.
7. Люсин Д. В. Новая методика для измерения эмоционального интеллекта: опросник ЭМИн / Д. В. Люсин. // Психологическая диагностика. – 2006. – № 4. – С. 3–22.
8. Ляц О. П. Емоційний інтелект як предмет психологічних досліджень / О. П. Ляц // Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Проблеми сучасної психології. 2013. Випуск 22. – С. 324-335.
9. Носенко Е. Л. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції. Монографія / Е. Л. Носенко, Н. В. Коврига. – Київ: Вища школа, 2003. – 126 с.
10. Смутьсон М.Л. Психологія розвитку інтелекту / М.Л. Смутьсон. – К.: Нора-друк, 2003. – 298 с.
11. Фетискин Н.П., Козлов В.В., Мануйлов Г.М. Социально-психологическая диагностика развития личности

и малых групп / Н.П. Фетискин, В.В. Козлов, Г.М. Мануйлов. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2002. — 490 с.

12. Gardner H. Multiple intelligences: the theory in practice / H. Gardner. – New York : Basic Books, 1993. – 304 p.
13. Goleman D. Emotional intelligence / D. Goleman. – New York : Bantam Books, 1995. – 352 p.
14. Mayer J.D., Salovey P. The Intelligence of emotional intelligence / J.D. Mayer, P. Salovey // Intelligence. – 1993. – V.17. – № 4. – P. 433–442

References (Transliteration):

1. Andreeva I. N. Ostanovleniiponyatiya «emotsionalnyiyintellekt» / I.N. Andreeva. // Voprosyipsihologii. – 2008. – #5. – S. 83 – 95.
2. Garskova G. G. Vvedenieponyatiya «emotsionalnyiyintellekt» vpsihologicheskuyuteoriyu / G. G. Garskova. // Tez. nachn.-prakt. konf. «Ananevskiechteniya». – SPb.: Izd-voSPb. un-ta, 1999. – S. 25-26.
3. Goulman D. Emotsionalnyiyintellekt / DenielGoulman. – M.: ACT: ACT MOSKVA; Vladimir: VKT, 2009. – 478 s.
4. Derev'yanko S. P. AktualIzatsIyaemotsIynogoIntellektu v emotsIogennihumovah / S. P.Derev'yanko // SotsIalnapsihologIya. – 2008. – # 1. – S.96-104.
5. Zaritska V. V. Teoretiko-metodologIchnI osnovi rozvitku emotsIynogo Intellectu u kontekstI profesIynoyI plIdgotovki: monografIya / V. V. Zaritska. – ZaporIzhzhya: KPU, 2010. – 304 s.
6. Ilin E. P. Emotsiini chuvstva / E. P. Ilin. – SPb: Piter, 2002. – 752 s.
7. Lyusin D. V. Novaya metodika dlyaizmereniya emotsionalnogo intellekta: oprosnik EmIn / D. V. Lyusin. // Psihologicheskaya diagnostika. – 2006. – # 4. – S. 3–22.
8. Liasch O. P. EmotsIyniy Intellect yak predmet psihologIchnih doslIdzhen / O. P. Liasch // ZbIrn timer naukovih prats K-PNU ImenI Ivana OgiEnka, Institutu psihologIyi ImenI G. S. Kostyuka NAPN UkraYini. Problemi suchasnoYi psihologIyi. 2013. Vipusk 22. – S. 324-335.

9. *Nosenko E. L.* Emotsiyniy Intelekt: kontseptual-izatsiyafenomeny, osnovnifunktsiyi. Monografiya / E. L. Nosenko, N. V. Kovriga. – Kyiv: Vischashkola, 2003. – 126 s.
10. *Smulson M.L.* Psihologiya rozvitku Intelektu / M.L. Smulson. – K.: Nora-druk, 2003. – 298 s.
11. *Fetiskin N.P., Kozlov V.V., Manuylov G.M.* Sotsialno-psihologicheskaya diagnostika razvitiya lichnostiimallyih grupp / N.P. Fetiskin, V.V. Kozlov, G.M. Manuylov. - M.: Izd-vo Instituta Psihoterapii, 2002. — 490 s.
12. *Gardner H.* Multiple intelligences: the theory in practice / H. Gardne. – New York : Basic Books, 1993. – 304 p.
13. *Goleman D.* Emotional intelligence / D. Goleman. – New York : Bantam Books, 1995. – 352 r.
14. *Mayer J.D., Salovey P.* The Intelligence of emotional intelligence / J.D. Mayer, P. Salovey // *Intelligence*. – 1993. – V.17. – # 4. – P. 433–442

Lyasch Oksana

PhD, Associate Professor, Doctoral student of the laboratory of the latest information technology of H. S. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv (Ukraine)

EMPIRICAL RESEARCH OF FEATURES OF EMOTIONAL INTELLIGENCE AND PERSONAL PROPERTIES OF YOUNG MEN

ABSTRACT

The paper discusses the features of emotional intelligence of young men and features of the relationship of emotional intelligence with personal and communicative properties.

Thanks to the development of thinking in early youth, there are qualitative changes in the development of speech. In the early youth, speech is complicated by content and structure, expanded active and passive dictionaries, the ability to ac-

curately express abstract concepts, the use of oral speech as a means of communication is formed.

The theoretical analysis of the problem of the interconnection of emotional intelligence and the peculiarities of youth communication have shown that today there is no single position regarding the understanding of the concept of emotional intelligence, its structural components.

So, some scientists under the emotional intelligence understand the ability to understand the attitude of the individual, represented in emotional sphere on the basis of intellectual analysis and synthesis. Others – the ability to understand and manage their and others' emotions.

Consequently, the analysis of the results of the study of the relationship of emotional communication and the characteristics of communication between boys showed that there is a connection of emotional intelligence with the peculiarities of communication between boys. Thus, in a significant number of young men, a low level of interpersonal, intrapersonal emotional intelligence, management and understanding of emotions is revealed. In addition, a larger number of investigators found an addictive and aggressive type of communication. Regarding the accentuation of character, the most pronounced were the following types of accentuation: hypertonic, cycloidal, labile and asteno-neurotic.

Emotional intelligence is understood as the ability to understand the relationships of a person, represented in emotions, and to manage the emotional sphere on the basis of intellectual

analysis and synthesis. Emotional intelligence is understood as the ability to understand and control one's own and others emotions. A study of the relationship of emotional intelligence with the personality traits of the personality and its communicative properties.

Key words: emotional intelligence, personality traits, character accentuations, communication skills, communication, adolescence.

Ляц Оксана Павловна

Кандидат психологических наук, доцент, докторант лаборатории современных информационных технологий Института психологии имени Г. С. Костюка Национальной академии педагогической наук Украины г. Киев (Украина)

ЭМПИРИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ОСОБЕННОСТЕЙ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА И ЛИЧНОСТНЫХ СВОЙСТВ ЮНОШЕЙ

Аннотация. В статье рассматриваются особенности эмоционального интеллекта юношей и особенности взаимосвязи эмоционального интеллекта с личностными и коммуникативными свойствами личности.

Эмоциональный интеллект представляет собой важную интегральную характеристику личности, которая реализуется в способностях человека понимать эмоции, обобщать их содержание, выделять в межличностных отношениях эмоциональный подтекст, регулировать эмоции таким образом, чтобы способствовать с помощью положительных эмоций

успешной когнитивной познавательной деятельности и преодолевать негативные эмоции, мешающие общению и достижению индивидуального успеха.

Благодаря развитию мышления у лиц юношеского возраста появляются качественные изменения в развитии речи. В раннем юношеском возрасте речь осложняется содержанием и структурой, расширяется активный и пассивный словари, способность точно выражать абстрактные понятия, формируется благодаря использованию устной речи разные формы общения.

Теоретический анализ проблемы взаимосвязи эмоционального интеллекта с особенностями общения молодежи показал, что сегодня нет единой позиции относительно понимания понятия «эмоциональный интеллект, его структурных компонентов». Итак, некоторые ученые под эмоциональным интеллектом понимают способность рефлексировать отношения личности, представленные в эмоциях, и управлять эмоциональной сферой на основе интеллектуального анализа и синтеза, другие - понимают эмоциональный интеллект как способность понимания и управления своими эмоциями и чужими.

Таким образом, анализ результатов исследования взаимосвязи эмоционального общения и характеристик общения между юношами показал, что существует связь эмоционального интеллекта с особенностями общения между юношами. Таким образом, в значи-

тельном количестве лиц юношеского возраста оказывается низкий уровень межличностного, внутренне-личностного эмоционального интеллекта, управления и понимания эмоций. Кроме того, большое количество исследуемых имеют зависимый и агрессивный тип общения. Что касается акцентуации характера, то наиболее выраженными были следующие типы акцентуации: гипертимный, циклоидный, лабильный и астено-невротический.

Эмоциональный интеллект понимается как способность понимать отношения человека, представленные в эмоциях и способность управлять эмоциональной сферой на основе интеллектуального анализа и синтеза. Эмоциональный интеллект понимается как способность понимать и контролировать как собственные, так и эмоции других людей. Установлено наличие взаимосвязи эмоционального интеллекта с чертами личности и ее коммуникативными свойствами.

Ключевые слова: эмоциональный интеллект, черты личности, акцентуации характера, навыки общения, общения, юношеский возраст.

Дата отримання статті: 01.12.2018

Дата рекомендації до друку: 16.12.2018

Дата оприлюднення: 27.12.2018

© Ляц О. П.